

Надія РЕЗНІК

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту організацій,
Уманський національний університет садівництва

Микола БЕРЕЗНЯНСЬКИЙ

Уманський національний університет садівництва

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Стаття присвячена дослідженням проблем вдосконалення політики управління фінансами сільськогосподарських підприємств. Висвітлено особливості формування цієї політики у сучасних умовах. Проаналізовано складові елементи ефективного управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: фінанси підприємства, інвестиційна політика, ефективне управління.

Сільське господарство має вирішальне значення для економіки України, оскільки тут створюється біля третини валового внутрішнього продукту та є сировинною базою переробної, харчової, легкої промисловості та інших галузей національної економіки.

Проблема управління фінансами сільськогосподарських підприємств є складною і багатогранною, оскільки підприємству необхідно забезпечувати разом із платоспроможністю і дохідністю. Тому при їх формуванні і використанні підприємства повинні виконувати різні завдання з огляду на існуючі суперечності між платоспроможністю і дохідністю: з одного боку, збільшувати обсяг фінансових ресурсів для забезпечення постійної платоспроможності підприємства, а з іншого - забезпечувати ефективність виробництва продукції і її конкурентноздатність шляхом їх раціонального використання. Таким чином, від ефективності управління фінансами залежить фінансовий стан підприємства і його становище в ринковому середовищі.

На сучасному етапі в Україні проблеми управління фінансами сільських господарств стали предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Л. А. Лахтіонової, А. М. Поддєрьогіна, М. Я. Дем'яненко, В. Дієспєрова, О. Є. Гудзь, М. Альберта, І. О. Бланка, В. М. Колпакова, Л. А. Кузнецової, А. А. Марченко, Ю. В. Петленко, В. В. Стадник, Т. В. Теплової, Ф. Хедоурі та інших.

Водночас недостатньо вивченими залишаються питання фінансового забезпечення та фінансової підтримки підприємств в умовах реформування вітчизняного сільського господарства, удосконалення кредитної їх підтримки, оподаткування, а також створення умов для активізації інвестиційних процесів. Також варто звернути увагу на управління окремими елементами фінансів сільськогосподарських підприємств та проблему формування управлінських рішень у процесі керування іншими.

Метою статті є дослідження особливостей формування політики управління фінансами сільськогосподарських підприємств, розробка рекомендацій з підвищення ефективності управління ними, а також обґрунтування алгоритму формування управлінського рішення у процесі керування фінансами сільськогосподарських підприємств.

Управління фінансами будь-якого підприємства здійснюється шляхом розробки та втілення фінансової

політики, що повинна бути розроблена як довготермінова, у якій розставлені цілі і пріоритети для кожного рівня управління і етапу розвитку сільськогосподарського виробництва. Фінансова політика є складовою частиною економічної політики, а тому покликана розв'язувати задачі пошуку, концентрації, акумулювання фінансових ресурсів та їх розподілу відповідно до напрямків розвитку підприємства, що не суперечать загальній економічній політиці. Єдина фінансова політика підприємства розробляється на рівні вищого керівництва, в ній визначаються джерела фінансових ресурсів та їх розподіл в межах даного підприємства. Базою для розробки ефективної фінансової політики є відповідна зовнішня та внутрішня інформація [1, с. 220].

Система формування політики управління фінансами сільськогосподарських підприємства включає у себе наступні складові: податкова політика, облікова політика, інвестиційна, кредитна, амортизаційна, дивідендна, політика управління активами, витратами, дебіторською та кредиторською заборгованістю. Кожен із вказаних елементів впливає як на процес формування, так і на процес використання фінансів підприємства. Варто зазначити, що не слід робити жорстку прив'язку кожної складової частини політики управління фінансами до конкретного процесу їх формування чи використання [2, с. 113].

Облікова політика підприємства формується згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. та національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [3]. Від прийнятих у цій частині рішень прямо залежить структура балансу, значення ряду ключових фінансово-економічних показників.

Найбільший ефект оптимізації облікової політики дає при освоєнні та плануванні нових виробництв і ділянок, створенні нових структур. Завдяки сформованій оптимальній обліковій політиці формується основна інформаційна база для управління фінансами. Податкова політика розробляється з метою підвищення ліквідності бухгалтерського балансу і рівня платоспроможності підприємства.

Найбільший ефект розробки податкових схем можна отримати при плануванні нових технологічних схем і створенні нових структур, тобто потрібно розрахувати кілька варіантів податкових планів.

Формування інвестиційної політики з точки зору

управління фінансами передбачає забезпечення високої ефективності їх вкладення шляхом вибору напрямів та об'єктів інвестування, визначення обсягу необхідних для інвестування ресурсів, формування та оцінки інвестиційного портфеля, забезпечення реалізації інвестиційних програм тощо.

У рамках кредитної політики вирішується питання забезпечення підприємства позиковими фінансовими ресурсами, визначається розмір власного оборотного капіталу та потреба в залученому, необхідність та обсяг залучення довгострокових фінансових ресурсів. З метою розробки кредитної політики підприємства слід провести аналіз структури пасиву балансу й рівня співвідношення власних і позикових коштів. На підставі цих даних підприємство вирішує питання про достатність власних оборотних коштів або про їх нестачу. В останньому випадку приймається рішення про залучення позикових коштів, прораховується ефективність різних варіантів залучення.

Слід також враховувати всі можливі вигоди і витрати, пов'язані із залученням фінансових ресурсів як через систему кредитування, так і через інструменти ринку цінних паперів, а також розробити схему їх погашення з урахуванням всіх можливих джерел одержання підприємством коштів [4, с. 104]. Доцільно розрахувати потребу у позикових коштах; правильно вибрати кредитну організацію, враховуючи наявність ліцензії, розмір процентної ставки, способи її розрахунку, строки погашення, форми видачі, репутацію на ринку цінних паперів тощо; скласти план погашення і розрахунок процентної суми з урахуванням особливостей оподаткування прибутку.

Політика управління витратами реалізується у розрізі планування та бюджетування. При цьому варто використати дані фінансово-економічного аналізу, які дають початкове уявлення про рівень витрат підприємства, а також рівень рентабельності. Підприємству слід вибирати такі методи калькулювання собівартості, які забезпечують найбільш наочне уявлення про структуру витрат виробництва, рівні постійних і змінних витрат, частку комерційних витрат. Економічному відділу доцільно періодично проводити аналіз структури витрат виробництва, порівнюючи з різного роду базовими даними й вивчаючи природу відхилень. При розробці облікової політики плановому відділу разом з бухгалтерією слід правильно вибрати базу для розподілу непрямих витрат між об'єктами калькулювання або вибрати метод віднесення непрямих витрат на собівартість реалізованої продукції. З метою створення передумов для ефективної аналітичної роботи і підвищення якості прийнятих управлінських рішень необхідно чітко визначити і організувати роздільний управлінський облік витрат за такими групами [5, с. 319]:

- змінні витрати, які зростають або зменшуються пропорційно до обсягу виробництва;
- постійні витрати, зміна яких не пов'язана безпосередньо зі зміною обсягів виробництва.

Значну роль при формуванні політики управління фінансами сільськогосподарського підприємства відіграє вибір амортизаційної політики. При нарахуванні амортизації підприємство може застосувати метод прискореного зменшення залишкової вартості, збільшуючи тим самим витрати; зробити переоцінку основних засобів з урахуванням ринкової вартості, що в свою чергу впливає на витрати виробництва. Оскільки амортизаційні відрахування та прибуток є основними джерелами формування фінансів, підприємству слід визначитись з пріоритетністю того чи іншого джерела.

Дивідендна політика розглядається в розрізі

розподілу фінансів з метою покриття зобов'язань перед учасниками (пайовиками). При цьому слід звернути увагу на такі проблеми: з одного боку, виплата дивідендів повинна забезпечити захист інтересів власника і створити передумови для росту курсової ціни акцій, в цьому сенсі їх максимізація є позитивною тенденцією; з іншого боку, максимізація виплати дивідендів скорочує частку прибутку, реінвестованого в розвиток виробництва.

Інвестори можуть високо оцінити вартість акцій підприємства навіть без виплати дивідендів, якщо вони добре інформовані про програми розвитку, причини невиплати або вкорочення виплати дивідендів і напрямки реінвестування прибутку.

За теперішніх умов сільськогосподарські підприємства можуть підтримувати забезпеченість взятих позик наступними методами: збільшення частки ліквідних активів; подовження строків, на які видаються позички підприємству [6, с. 102]. Однак варто врахувати, що ці методи ведуть до зниження прибутковості: у першому – шляхом вкладення коштів у малоприбуткові активи; у другому – за допомогою можливості виплати відсотків за позикою в період наявності власних коштів. Крім того, може бути застосований метод фінансування за рахунок відстрочених виплат за зобов'язаннями, але такі відстрочення є обмеженими.

У результаті аналізу оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості варто провести наступні заходи: ухвалення рішення про заміну негрошових форм розрахунків або їх обмеження на основі аналізу ефективності вексельних розрахунків або операцій з переуступки прав вимоги боргу; складання програми з ліквідації заборгованості з виплати заробітної плати (якщо вона наявна); розгляд можливості реструктуризації заборгованості за платежами до державного бюджету і позабюджетних фондів. Крім того, доцільно провести повну інвентаризацію із метою реалізації можливості взаємного погашення заборгованості чи її реструктуризації або провести аналіз і списання безнадійних боргів і неповернених сум. У ряді випадків підприємству варто почати претензійну роботу або звертатися з позовами до суду.

Управлінське рішення є комплексом взаємопов'язаних операцій, що виконуються у певній послідовності і спрямовані на розв'язання конкретних задач та досягнення поставлених цілей [7, 8]. Рішення в сфері управління фінансами є найбільш важливими функціональними, тобто частковими, але повинні відповідати загальній стратегії розвитку підприємства.

Основна мета управлінського рішення – забезпечити координуючий (регулюючий) вплив на систему управління. Він реалізує розв'язання управлінських задач персоналом для досягнення цілі організації, яке передбачає вирішення проблем і задач, що складають зміст і послідовність дій осіб, які ухвалюють рішення під час виконання безпосередніх обов'язків. Серед основних задач: створення інформаційної бази для прийняття актуальних рішень; визначення обмежень і критеріїв прийняття рішень; організація діяльності персоналу управління [9, с. 6].

Розробка і прийняття управлінських рішень мають певну чітку послідовність. При цьому необхідно встановити черговість етапів процесу управління, порядок накопичення, руху, зберігання, оброблення, аналізу та обміну інформацією між структурними підрозділами, а також прийняття управлінських рішень, необхідних для вирішення поставлених задач.

Раціональна технологія прийняття і реалізації управлінського рішення передбачає такі етапи:

підготовку, прийняття, реалізацію рішення [7, с. 155].

1. *Етап підготовки* – проведення економічного аналізу ситуації на мікро- і макrorівнях; охоплює пошук, накопичення, оброблення інформації, виявлення і формування проблем, що потребують вирішення та ретельного вивчення чинників, що їх обумовили.

2. *Етап прийняття* – охоплює розроблення й оцінювання альтернативних рішень, визначення критеріїв вибору оптимального рішення, вибір і прийняття рішення.

3. *Етап реалізації* – розроблення заходів для конкретизації рішення і доведення його до виконавців; здійснення контролю за його виконанням; внесення необхідних коректив; оцінювання результату, отриманого внаслідок реалізації рішення [7, с. 157].

Під час вивчення управлінської діяльності важливим є послідовність дій у процесі прийняття управлінських рішень. До неї необхідно включати: діагностику проблеми; формулювання обмежень і критеріїв прийняття рішення; визначення альтернатив; реалізацію; зворотний зв'язок [10].

Реалізується управлінське рішення через взаємопов'язані функції, послідовне виконання яких формує процес розробки, прийняття і реалізації, що характеризуються універсальним набором процедур, взаємопов'язаних послідовністю стадій [11]. З огляду на це може бути сформульований алгоритм формування управлінських рішень у процесі управління фінансами сільськогосподарського підприємства, що передбачає логічну послідовність виконання дій працівниками, які приймають відповідні управлінські рішення (рис. 1).

Прийняття рішення у системі управління фінансами є складним багатоаспектним процесом, який супроводжується науково обґрунтованими фінансовими розрахунками. Критеріями ефективності управлінських рішень є розроблені за відповідною методикою показники, величина яких дає можливість оцінити ступінь досягнення поставленої мети. Висновок про достягнення поставленої мети можна зробити, порівнюючи отримані показники з визначеними нормативними значеннями.

З урахуванням етапів підготовки, прийняття і реалізації рішень управлінський працівник виконує запропоновану послідовність дій, результатом яких є отримання оптимальних параметрів функціонування системи управління фінансами підприємства і дотримання цих параметрів протягом необхідного запланованого періоду часу. Прийняття управлінських рішень здійснюється в результаті аналізу альтернативних рішень, враховуючи компроміс між вимогами ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності.

Спираючись на розглянутий матеріал, слід відзначити, що найбільш ефективний спосіб управління фінансами на сільськогосподарському підприємстві передбачає такі заходи:

1. Планування надходжень коштів і першочергових платежів, планування бюджетів підрозділів підприємства, що дозволяє більш обґрунтовано розподіляти кошти, проводити аналіз виконання бюджетів підрозділів.

2. Ведення платіжних календарів-планів, щоденний розподіл фінансових ресурсів, що надійшли, відповідно до заздалегідь визначених пріоритетів. Подальші дослідження повинні спрямовуватись на аналіз і вдосконалення роботи планово-економічного та збутового відділів, а також пошук ефективних шляхів швидкого і якісного отримання інформації, на основі якої приймаються управлінські рішення. Також вдосконалення потребує планування платежів, через нестачу яких відчувається дефіцит коштів підприємства.

3. Освоєння комплексного фінансового планування, складання планів руху грошових коштів, фінансових ресурсів за підрозділами підприємства чи окремими проектами, планів прибутків і збитків, планового балансу тощо. Проведення аналізу відхилень, формування та прийняття коригуючих рішень. Дослідникам потрібно більшу увагу звернути на вивчення планування як надходжень, так і платежів, а також прийняття рішень щодо розподілу коштів на основі об'єктивного погляду керівництва і персоналу, можливості зменшення витрат при визначенні пріоритетності платежів.

Тісний взаємозв'язок складових політики управління фінансами потребує від керівництва дотримання комплексного підходу при вирішенні задач управління ними. Таким чином, підприємствам необхідна ретельно розроблена політика, а управлінському персоналу слід вчитися розробляти і приймати рішення щодо управління фінансовими ресурсами.

Список літератури

1. Лахтіонова, Л. А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств [Текст] : навч. посібник / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2004. – 365 с.
2. Дем'яненко, М. Я. Стратегія розвитку агропромислового комплексу України. Проект [Текст] / М. Я. Дем'яненко // Економіка України. – 2005. – №7. – С. 112.
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні [Текст] : закон України від 16.07.1999 р.
4. Дієсперов, В. Визначення ефективності в сільськогосподарському підприємстві [Текст] / В. Дієсперов // Економіка України. – 2006. – №4. – С. 104.
5. Поддєрьогін, А. М. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посібник / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.
6. Гудзь, О. Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств [Текст] / О. Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК. – 2007. – №3/5. – С. 100.
7. Стадник, В. В. Менеджмент [Текст] : посібник / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – К. : Академвидав, 2003. – 464 с.
8. Завадський, Й. С. Менеджмент [Текст] / Й. С. Завадський. - Вид. 2-ге. – К. : Укр.-фін. ін-т менеджменту і бізнесу, 1998. – Т. 1. – 542 с.
9. Колпаков, В. М. Теория и практика принятия управленческих решений [Текст] : учеб. пособие / В. М. Колпаков. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : МАУП, 2004. – 504 с.
10. Мескон, М. А. Основы менеджмента [Текст] / А. Мескон, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1998. – 800 с.
11. Менеджмент [Текст] : учебник / Под ред. Ф. М. Русинова, М. Л. Разу. – М. : ФБК-ПРЕСС, 2002. – 504 с.

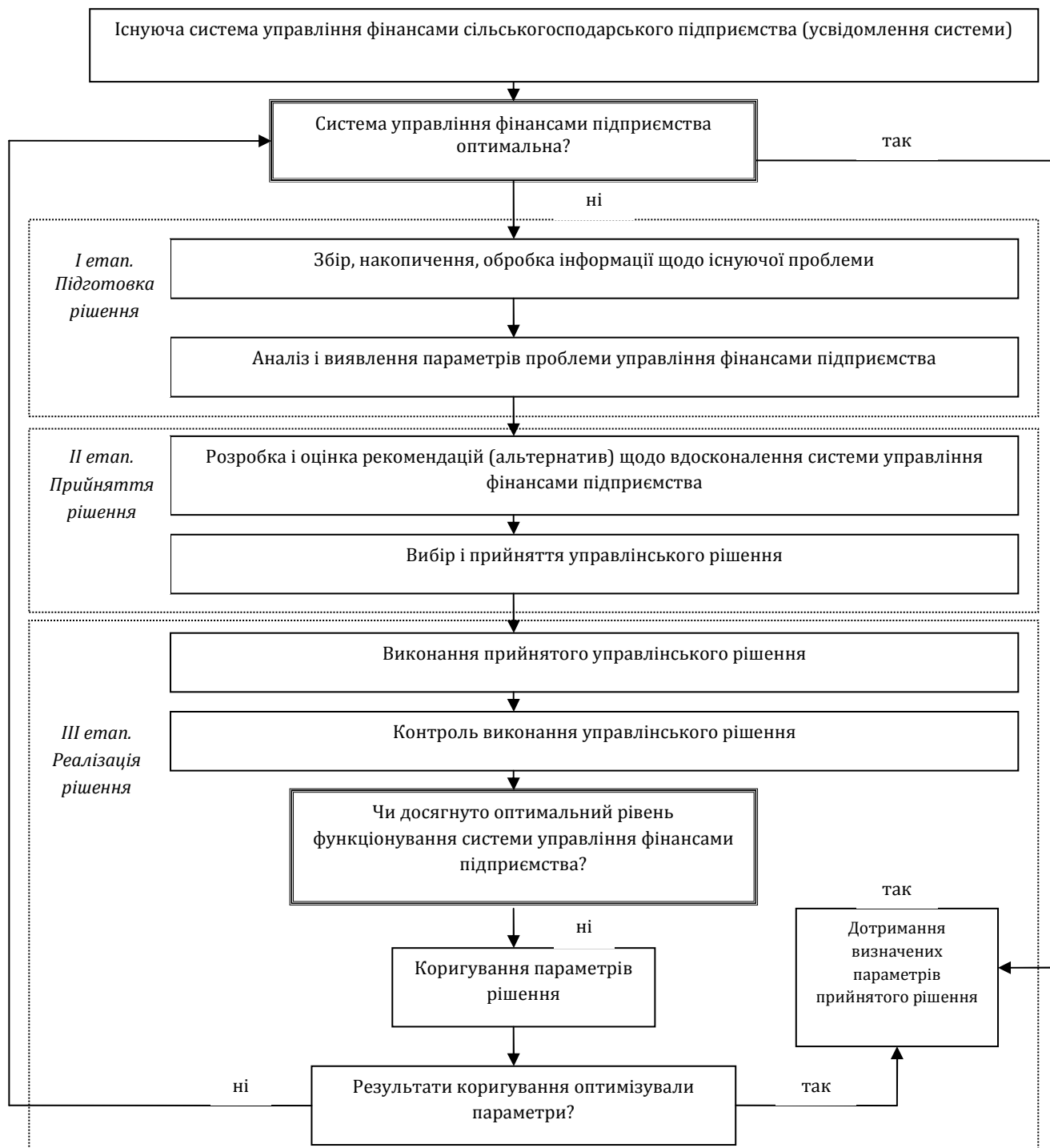

Рис. 1. Алгоритм формування управлінського рішення у процесі керування фінансами сільськогосподарського підприємства

РЕЗЮМЕ

Резник Надежда, Березнянский Николай

Управление финансами на сельскохозяйственных предприятиях

Статья посвящена исследованием проблем совершенствования политики управления финансами сельскохозяйственных предприятий. Отражены особенности формирования этой политики в современных условиях. Проанализированы составные элементы эффективного управления финансовыми ресурсами сельскохозяйственных предприятий.

RESUME

Reznik Nadiya, Berezhnyskyi Mykola

A financial management on agricultural enterprises

The article is devoted to the research of problems of perfection of policy of financial management of agricultural enterprises. The features of forming of this policy are reflected in modern terms. Component effective custom of agricultural enterprises financial resources controls are analyzed.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Стаття відображає методичні та організаційні принципи проведення аудиторських перевірок фінансових інвестицій. У ній поетапно представлено процес проведення такої перевірки з визначенням об'єктів і відповідних методів аудиту.

Ключові слова: аудит, фінансові інвестиції, стандарти аудиту, внутрішній аудит, контроль.

Перехід до ринкових відносин вимагає створення ефективно функціонуючого ринку фінансових інвестицій для успішного внесення в економіку України. Суб'єкти, що беруть участь у роботі фондового ринку, потребують інформації про стан та розвиток фінансових вкладень для прийняття рішень про напрям інвестування в цінні папери та для оцінки кон'юнктури такого ринку. Зазначена інформація добирається на базі облікових даних конкретних організацій. Однак система показників звітності не дозволяє отримати інформацію про фінансові вкладення в обсязі та вигляді, необхідному для аналізу та прогнозування ситуації, незважаючи на те, що найбільша питома вага активів професійного інвестора припадає саме на інвестиції у цінні папери. Тому виникає потреба в проведенні достовірного аудиту фінансових інвестицій. Це стає все більш актуальним серед користувачів фінансової звітності, здебільшого для наявних та потенційних інвесторів. Власники та керівники підприємств все більше уваги приділяють аудиту фінансових інвестицій як незалежній оцінці ефективності вкладень у цінні папери. Для інвестора внесення капіталу пов'язане з обґрунтуванням вибору інвестиційних проектів, аналізом їх ефективності, визначенням правильної оцінки власних можливостей, виявленням фінансових ресурсів, обсягів і джерел інвестування. Для інформаційного забезпечення названих процесів особливого значення набуває аудит фінансових інвестицій. І, нарешті, залишаються нерозробленими питання аудиту операцій із похідними цінними паперами. Це зумовлює необхідність подальшого удосконалення аудиту фінансових інвестицій на вітчизняних підприємствах.

Вагомий внесок у розв'язання проблем організації аудиту фінансових інвестицій зробили Білуха М. Т., Голов С. Ф., Єфіменко В. І. Даному питанню присвячені публікації таких авторів, як О. А. Петрик [3], М. А. Городілов [4]. Дослідження науково-практичних публікацій із проблем організації та проведення аудиту фінансових інвестицій свідчать, що переважна їх більшість звертає увагу на організацію і технологію аудиту операцій з цінними паперами, але не пропонує цілісної системи його проведення [3, с. 34]. Крім того, суперечливими залишаються деякі положення щодо визначення категорії «внутрішній аудит» та перелік і обсяг завдань, які він вирішує. Враховуючи розбіжності у визначенні категорії внутрішнього аудиту та інші неузгоджені положення щодо його проведення, стає очевидним, що питання організації внутрішнього і зовнішнього аудиту фінансових інвестицій є неоднозначним і потребує досконалого вивчення у контексті впровадження у вітчизняну практику. Моделі і концепції аудиту фінансових інвестицій мають бути

приведені до норм, що відповідають стандартам, прийнятим у світовій обліковій практиці, тому варто дослідити проблеми аудиту фінансових інвестицій.

Актуальність обраної теми дослідження полягає не тільки у відсутності накопиченого досвіду роботи у сфері проведення аудиту фінансових інвестицій, а й не достатнього висвітлення даної проблеми в теоретичному аспекті. Саме цим проблемам присвячена наша стаття. Поставлені такі завдання дослідження:

- визначення ролі аудиту фінансових інвестицій для прийняття рішення;
- розкриття особливостей організації та проведення аудиту фінансових інвестицій;
- визначення складу і змісту процедур аудиту фінансових інвестицій;
- розробка робочих документів для аудиту фінансових інвестицій з урахуванням вимог Міжнародних стандартів аудиту.

У сучасних умовах адаптування економіки України до ринкових умов господарювання та орієнтування аудиту на міжнародні стандарти з особливою гостротою постає проблема достовірності облікової інформації як на рівні підприємства, так і на рівні зовнішніх відносно підприємств суб'єктів ринку. Особливої актуальності вона набуває за умов посилення контролю з боку держави за дотриманням підприємствами, незалежно від форм власності та відомчої підпорядкованості, вимог чинного законодавства щодо ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Головною метою аудиту є:

- встановлення достовірності бухгалтерської (фінансової) звітності суб'єктів економічної діяльності та відповідності здійснених операцій фінансовим інвестиційним положенням нормативних актів;
- оцінка системи внутрішнього контролю підприємства;
- визначення фінансового стану підприємства з метою надання потенційним інвесторам гарантії нормального функціонування підприємств в умовах ринкової економіки.

Завданням аудиту є надання інформаційної безпеки майбутнім інвесторам при прийнятті ними інвестиційних рішень. Таким чином аудит є процедурою оцінки достовірності бухгалтерської звітності, результатом якої є інформація – думка аудитора про достовірність фінансової звітності, надана у формі аудиторського висновку. Аудит цінних паперів – це один із напрямків незалежної експертної діяльності, що спрямований на перевірку та оцінку системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю операцій з цінними паперами, профілактику та виявлення зловживань і помилок в цій галузі. Метою аудиту фінансових інвестицій є: